

Nârince Âbide Hâtun Câmii

Hicabi Gülgen
Öğr. Gör., U.Ü. İlahiyat Fakültesi

Özet

Amasya - Merzifon ilçesi Nârince köyünde bulunan Âbide Hâtun Câmii, Merzifonlu Kara Mustafa Paşa tarafından annesi adına 1680 tarihinde yaptırılmıştır. Dikdörtgen planlı ve kuzeyde buna eklenmiş son cemaat yeri olan cami, tuğla almasıklı taş duvarlar üzerine ahşap çatı ile örtülüdür. Sade olmakla birlikte eğimli bir tepe üzerinde olmasından heybetli bir görünüme sahip olan cami, geçirdiği depremler sonrası onarımlar görmüş ve esas planı bozmayacak değişimlere uğramıştır. Ahşap tavan üzerinde bulunan kalemşi süslemelerdeki onarımlara bağlı değişimler, mimari tarihimizdeki üslup gelişmelerini göstermesi bakımından önemlidir. Câmi hâlen kullanıma açıktır.

Abstract

The Mosque of Nârince Âbide Hâtun

Âbide Hâtun Mosque which is in Nârince village in the country of Merzifon-Amasya, was built in 1680 by Merzifonlu Kara Mustafa Pacha in the name of his mother. The mosque, rectangular planned and in the North the last prayers place added to this plan, is covered with wooden roof above brick alternated stone walls. The Mosque, has a simple but for located on a sloping hill, a tremendous appearance, has had some restorations after the earthquakes it had and had some alterations which didn't effect the main plan. The alterations connected with the restorations on the hand-carved garnish that are on the wooden ceiling, are important for showing the method developments in our architectural history. The mosque is still opened for worshipping.

Anahtar Kelimeler : *Dinî mimari, kalem işi süsleme, Nârinçe*

Key Words : *Religious architecture, the hand-carved garnish, Nârinçe*

XVII. yy dinî mîmarî geleneğinde tek kubbeli kârgir camilere alternatif olarak gelişen, tuğla almaşıklı taş duvar örgülü ahşap çatılı cami örneklerinden biri de Merzifon Nârinçe Âbide Hâtun Câmii'dir¹. 1091 / 1680 tarihinde yaptırılan cami hakkında Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi "641" defter kayıt numaralı Merzifonlu Mustafa Paşa Vakfiyesinde belirtildiği üzere, Mustafa Paşa bu camii annesi Âbide Hâtun adına yaptırmıştır² (Resim: 1).

1- Genel Özellikler

Cami dikdörtgen planlı ana sahnin ile kuzeyde buna eklenmiş olan son cemaat yerinden oluşmaktadır. Tuğla almaşıklı taş duvarlar üzerinde bulunan ahşap tavan, üzerindeki klasik dönem kalem işi süslemeleriyle aynı zamanda camii en orijinal kısmını oluşturur. Zamanın ihtiyaçları gereği avluda şadırvan, helâ ve iki odalı kârgir mektep binası bulunur.

A- Eserin Yeri

Amasya ili Merzifon ilçesinin iki kilometre doğusunda Nârinçe Köyü³ girişinde eğimli bir tepe üzerinde yer alır (Resim: 2). Cami ile beraber, içinde şadırvan, mektep, helâlar ve odunluğun yer aldığı avlu, toplam 1802 m² yer işgal eder⁴. Dört tarafı yollarla çevrili olan cami, oturduğu tepenin eğiminden dolayı güney ve batı duvarları boyunca istinat duvarları ile takviye edilmiştir. Cami, gerek istinat duvarlarındaki kademeleşme, gerekse köy girişinde yerleştiği tepe nedeniyle mehâbetli bir görünüme sahiptir.

B- İnşâ Kitâbesi

Cümle kapısı üzerinde mermer kabartma, celi sülüs yazı ile inşâ kitabesi yer alır. Duvar içine gömülü kitabe, dört panodan oluşan iki satırlık bir yazıdır. Her iki satır arasında aynı ebat ve

¹ Zeynep Nayır, *Osmanlı Mimariğinde Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası (1609-1690)*, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Doktora Tezi, İstanbul 1975, s. 253

² Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi "641" kayıt numaralı defter, s. 70

³ Bazı kaynaklarda köyün ismi "Marınca" olarak geçmektedir. Bk. Hüseyin Hüsameddin, *Amasya Tarihi*, İstanbul 1928, c. I, s. 327; Ahmet Demiray, *Resimli Amasya*, Ankara 1954, s. 276

⁴ Amasya Vakıflar Şube Müdürlüğü, Nârinçe Âbide Hâtun Câmii Emlak Kayıt Dosyası.

şekilde iki küçük rozet yerleştirilmiştir. Günümüze orijinal ve sağlam haliyle ulaşan kitabe metni şöyledir:

- I قد بنى هذا الجامع الشريف الصدر العالي مصطفى باشا
-II لأجل والدته المرحومة عابدة خاتون
-III في زمن السلطان محمد خان بن السلطان إبراهيم خان
-IV لسنة إحدى وتسعين و ألف

I-Kad benâ hêze'l-câmia'ş-şerîfe es-sadru'l-âli Mustafa Paşa

II- Liecli vâlidetihi'l-merhûme Âbide Hâtun

III- Fî zemeni Sultan Mehmed Hân ibn's-Sultan İbrâhim Hân

IV- Li seneti ihdâ ve tis'in ve elf

I-IV: Bu câmi-i şerîfi Sadrâzam Mustafa Paşa, Sultan İbrâhim Hân oğlu Sultan Mehmed Hân zamanında 1091 senesinde annesi merhûme Âbide Hâtun için yaptırmıştır.

Hüseyin Hüsameddin câmiin yapım tarihinin 1087 / 1676 olduğunu belirtir⁵. Câmiin hiçbir yerinde onarım kitabesi mevcut değildir.

C- Dış Görünüm

Nârince köyü girişinde, eğimli bir tepe üzerinde yerleşmiş bulunan camiin güney ve batı duvarları boyunca uzanan istinat duvarları, eğimin en derin kısmını oluşturan güney-batı köşesine kadar kademeli olarak devam eder. Doğu ve kuzeyde camii çevreleyen avlu ve avlu duvarları, dışarıdan camiye görmeye mâni olur. Avluya camiin kuzeydoğu köşesindeki beşik tonoz girintili basık kemerli kapıdan girilir. Girişte sağda kuzey duvarı boyunca, geçirdiği onarımlarla orijinal şeklini kaybetmiş bulunan sıbyan mektebi, helâlar ve odunluk yer alır.

Dikdörtgen prizma şeklindeki ana kütle ve bu kütleden dışarı taşan minarede kullanılan tuğla malzeme ile duvar aralarında, minare kürsü ve kâidesinde kullanılan sarımtırak düzgün kesme taş ortak bir uyum meydana getirmiştir. Camiin doğu, batı ve güney cephelerinde iki sıra halinde pencere dizisi mevcuttur. Bunlardan alttakiler düz atkılı, üsttekiler sivri kemer alınlıklıdır. Beden duvarları üstte kirpi saçaklarla ahşap çatıya geçiş yapar (Resim: 3). Dışa taşan bu saçaklar nedeniyle çatı görülememektedir.

⁵ Hüseyin Hüsameddin, a.g.e., s. 327

Kullanılan malzeme, örgü tekniği ve tarz itibarıyla ana kütleden farklılık arz eden son cemaat yeri 1943 depreminden sonra inşa edilmiştir⁶. Yığma tuğla duvar ile örülmüş bulunan son cemaat yeri iki kat olarak inşa edilmiş olup, cümle kapısı taç kısmından itibaren uzatılan ahşap kirişlerle çıkılan ikinci kata, kadınlar mahfili pencere aralığından geçilmektedir. Cami cemaatinin, okul maksatlı yapılmış olduğunu ama hiç kullanılmadığını söyledikleri bu kat bugün âtil durumdadır. Son cemaat mahallinin avluya bakan, sonradan örülme duvarları arasında; başlık ve kâideleriyle aynı özelliklere sahip dört mermer sütun gömülüdür. Bu sütunlar dikkate alındığında, evvelce burada dört sütunun oluşturduğu revaklı mekânın eğdirme çatı ile örtülü olduğu anlaşılıyor. 1943 depremi sonrasına ait bir fotoğrafta son cemaat yerindeki hasar görülebilmektedir (Resim: 4).

D- Plan ve Hacim

Asıl ibâdet mekânı 13.10 m. eninde, 18.60 m. uzunluğunda düzgün dikdörtgen planlıdır. Bu kısma kuzeyde 4.45 m. x 13.00 m. ebatlarında son cemaat yeri eklenmiştir (bk. Plan).

Avludan son cemaat mahalline yakın tarihte yapılmış üç basamaklı bir merdivenden çıkılır. 1949-50'lerde tamirle yenilenen yığma tuğla duvarlı ve iki katlı son cemaat yerinde giriş ekseninin iki yanı 0.40 m. derinliğinde, 2.15 m. yüksekliğinde ve sâde çeyrek kavsara ile sonlanan birer mihrâbiye yer alır. Mihrâbiyelerin yanlarında ana sahna açılan birer düz atkılı pencere bulunur. Cümle kapısından esas ibâdet mekânına geçilir. Kibleye doğru 5 m. uzanan kadınlar mahfili ile yine bu mahfil boyunca yerden birer basamak yükseltilecek yan sekiler girişe suni bir koridor görünümünü veriyor. İbâdet mekânında cümle kapısının iki yanında duvar içine gizlenmiş merdivenlerle kadınlar mahfiline çıkılır. Zemin katının kuzeybatı köşesindeki kapıdan minareye açılan bir geçiş bulunur. Cephe duvarlarındaki altlı-üstlü yirmi iki pencereden kullanılmakta olan on yedi tanesi mekânı yeterince aydınlatmaktadır. Mihrab yönünde 4 m. açıklıkta zemin bir kademe yükseltilmiştir. Güney duvarı ortasında mihrab, hemen batısında da günümüz işçiliğinde minber yer alır. Doğu duvarı alt sıra pencerelerinden birinin boşluğundan duvar içine gizlenmiş merdivenle, zeminden 2 m. yükseklikteki vaaz kürsüsüne ulaşılır.

Cami cemaatinin ifadelerine göre 1950'de zemindeki tuğla döşemeler kaldırılarak yerine beton tesviye ve üzerine ahşap parke döşenmiştir. Bütün cephe duvarları içten sıvanmış, üzerleri plastik ve yağlı boya ile boyanmıştır.

⁶ A. Aziz Taşan, "Merzifon", Önyasa Mecmuası, sy. 2, İstanbul 1979, s. 107

Mekân ahşap kirişleme sistemiyle örtülüdür. Gerek sonradan onarımlar görmüş kadınlar mahfili ve gerekse ana sahnı örten kirişler, üstten kaplama tekniği ile inşa edilmiştir. Her iki kısımda da kirişlerin üzeri kalem işi çiçek motifleri ile tezyin edilmiştir. Ana sahnin üzerindeki bazı bölümlerde ve kadınlar mahfili altında bu süslemenin olmayışı onarıma işaret eder. Kadınlar mahfilindeki tavanı destekleyici iki ahşap sütunu saymazsak geleneksel tarzda alışık olduğumuz çok sütunlar burada olmadığından rahat ve geniş bir iç mekan oluşmuştur. Üst pencereler ise basit dökme beton şebekelerle duvara sabitlenmiştir.

II- Mîmârî Elemanlar, Malzeme Ve Teknik Özellikler

A-Taşıyıcı Sistemler

Camiin ana taşıyıcıları üç sıra tuğla bir sıra taş almaşıklı duvarlardır. Bunlardan güney, doğu ve batıdakiler 1.20 m., cümle kapısının bulunduğu kuzeydeki ise 1.50 m. kalınlığa sahiptir. Cümle kapısı ile beden duvarlarının köşelerinde düzgün kesme taş kullanılmıştır. Hem ahşap tavan ve çatının fazla yük oluşturmaması, hem de mekanın abartılı bir açıklığa sahip olmaması nedeniyle bu tarz için alışık olduğumuz ahşap sütunları burada göremiyoruz. Kadınlar mahfilini tutan ve zemine kadar uzanan “T” başlıklı ahşap direkler mekânı bölen yegâne unsurlardır. Vaaz kürsüsünde taşıyıcı durumdaki yekpâre taş konsollar duvara gömülüdür. Gövde, şerefe ve petek kısımları tuğla ile örülü minarede ise taşıyıcı olan kürsü ve kaide düzgün kesme taş malzemelidir.

B- Geçiş Sistemleri

Gerek tavan kirişlerinin duvara bittiği yerde, gerekse kadınlar mahfilinden dışa taşan müezzin mahfilinin saçak geçişlerinde ahşap bindirmelikler kullanılmıştır (Resim: 5). Fonksiyonel görevi olan bu bindirmelikler aynı zamanda yükselişte kademeleşme sağlayarak sert çizgileri de ortadan kaldırmıştır. Kadınlar mahfilindeki ahşap direklerin başlıkları, vaaz kürsüsünün taş konsolu ve minare şerefe ile dış cephe duvarlarının çatı hizasındaki saçaklar fonksiyonel olmaktan çok tezyinî amaçlı kullanılmıştır.

C- Örtü Sistemleri

Camiin dikdörtgen planlı ibâdet mekânını ahşap tavan ve üzerinde ahşap çatı örtmektedir. Güney-kuzey yönünde uzanan ahşap kirişler, duvarlar boyunca uzanan ahşap konsollara binerler. Kirişleri konsollara sabitlemek için dökme çivi kullanılmıştır. Ana sahnı örten kirişler güneyde duvara otururken, kuzeyde kadınlar mahfili saçağı hizasında enine uzatılmış ara kirişlere binmekte, bu

ara bağlantıdan sonra aynı tarzda kuzey duvarıyla buluşmaktadır. Kirişlerin duvara ve bu ara konsola birleşimi bindirmelerle temin edilmiştir. Kirişlerdeki tezyinâtın karakterine bakarak, sadece ana sahnı örten kirişler ile bu kirişlerin oturduğu konsolların orijinal; diğer kiriş, konsol, bindirmelikler ve duvarı dört yönde kuşatan lambirilerin sonradan ilave edilmiş olduğunu anlıyoruz. Tavanın üzerini örten kiremitli ahşap çatı son olarak 1986 tarihinde yenilenmiştir.

D- Kapılar

Cami avlusuna kuzeydoğu köşede bulunan düzün kesme taş malzemeli, dışta beşik tonoz açıklığı olan, içerlek beşik kemer alınlıklı orijinal kapıdan girilir. Bu kapının ortasındaki asıl kapı ise basık kemer formundadır. Eşik taşından üç basamakla avluya inilen kapının kanatları yakın tarih özelliği gösterir. Avludan son cemaat mahalline geçişi sağlayan bayağı malzeme özelliğindeki kapı, son cemaat mahalli ile birlikte 1950 tarihli onarıma ait olmalıdır.

Dış bordürleri itibariyle 3 m. genişliğe, 3.85 m. yüksekliğe sahip basık kemerli ve tamamı taş malzemedan oluşan cümle kapısını, yarım kaval silme ve bordürler kuşatmaktadır. Basık kemer ile üst bordür kuşağı arasındaki iki boş pano ve bordürlerin hemen üstünde duvara gömülü olarak mermer üzerine kabartma tekniğinde inşâ kitâbesi yer alır. Oldukça sade olan kapı, kilittaşına kadar 2.27 m. yüksekliğe, 1.55 m. açıklığa sahiptir. Duvar kalınlığının oluşturduğu boşluk üstte beşik tonozla sağlanmıştır. Eğri kesim oyma tekniğinin uygulandığı orijinal kapı kanatlarında alt ve üst panolar boş, orta panolar ise onikigenlerin devamıyla oluşan kakma tekniğinde geometrik motiflere sahiptir. Ancak bu motiflerin sonradan başarısız tamirler geçirdiği anlaşılıyor. Bu kanatlar içte, dışa taşkın kapı söğelerine oturur. Cümle kapısının sahnın tarafında, her iki yanda bulunan kadınlar mahfiline çıkan basık kemerli sade kapıların aksine, üstte mahfile açılan kapıların üstleri taş işçiliği taçlarla nihayetlenmiştir. Mahfil kapılarının hiçbirinde ne kanat ne de söge yeri vardır. Ana sahnında kuzeybatı köşede zemin seviyesindeki minareye geçiş kapısı yine basık kemerli olup, beşik tonozlu bir dehlizle minareye ulaşılır.

E- Pencereleler

Cephe duvarlarında altlı-üstlü iki sıra pencere dizisi yer alır. Alttakiler 1 x 1.55 m. ebatlarında, sivri destek kemerli ve düz atkılı olup, alınlıklar tuğla örgü ile doldurulmuştur. Dışta demir şebekelerle, içte ahşap kepenklerle kapatılmıştır. Bu pencerelerden doğu ve batı cephelerinde üçer, güney ve kuzey cephelerinde ikişer adettir.

Üst sıra pencereleri ise 0.80 x 1.35 m. ebatlarındadır. Sivri kemer alınlıklı bu pencereler dışta günümüz özelliği gösteren ahşap kafeslerle, içte ise dökme beton şebekelerle kapatılmıştır. Bu pencerelerden her cephede üçer adet bulunmaktadır. Son cemaat yerinin pencereleri ise yine günümüzün niteliksiz ahşap işçilik ürünleridir.

F- Mihrab

Dıştan belli olmayan fakat içte 0.25 m. çıkıntı yapan ve tamamı alçı-stuko işçiliği gösteren mihrab, 3.75 m. yüksekliğe, 2.87 m. genişliğe sahiptir. Beş dilimli ve çeyrek küre kavsarayla tepeye ulaşan mihrab nişi 3.20 m. yüksekliğe, 0.85 m. genişliğe, 0.45 m. derinliğe sahiptir. Mihrab nişinin etrafı geometrik ve bitkisel motiflerle tezyin edilmişse de sonradan yapılan boyalar motiflerin konturlarını örtmüştür.

G- Minber

Orijinaline ait herhangi bir bulguya rastlayamadığımız minberin yerinde bugün çam, sunta ve kontrplak malzemeye yapılmış minber bulunuyor.

H- Vaaz Kürsüsü

Esas ibâdet mekânının doğu duvarında, güneydeki son iki pencere arasında yer alır. Orta pencere aralığından girilen duvar içi dehlizli merdivenlerin her iki cihetteki açılımı basık kemerlidir. Sahna 0.60 m. çıkıntı yapan 0.90 m. genişliğindeki kürsü, yekpâre taş konsolla duvara bağlanır.

I- Müezzin Kürsüsü

Kadınlar mahfilinin batı duvarına yakın ucunda sahna 1.50 m. çıkıntı yapan kürsü, 2.34 m. genişliğinde ve mahfil zemininden 0.30 m. yüksekliktedir. Kürsü iki kademeli bingilerle mahfili taşıyan kirişe oturur. Kürsünün altındaki üç ayrı dönem özelliği gösteren süslemeler onarımlara ait bulgularımızın en önemli delileri oldu.

J. Kadınlar Mahfili

Kuzey duvarı boyunca uzanan ve sahna 4.85 m. çıkıntı yapan mahfil, cami içi zemininden 3.00 m. yüksekliktedir. Kuzey, doğu ve batı yönlerinde duvara oturan mahfil; sahın yönünde, ikisi duvara gömülü dört ahşap direk ile desteklenmiştir. İçte cümle kapısının iki yanındaki kapı ve duvar içi merdivenlerle çıkılan mahfilin onarımlar gördüğü üzerindeki kalem işi süslemelerin üsluplarından anlaşılmaktadır. Mahfil altının da tezyinatlı olduğunu gösteren belgelere rağmen bugün yalnızca mahfil saçaklarında süsleme

bulunmaktadır⁷. Bu zaman zarfında mahfilde onarım olmadığına göre ya dikkat edilmediği ya da kastedilenin saçaklar olduğu anlaşılmaktadır. Buradaki süsleme farkları mahfil kaplamalarının değiştiğini, mahfil saçaklarıyla ahşap direklerin ise orijinal olduğunu gösteriyor.

K. Minare

Minare, camiin batı duvarının kuzey ucunda, ana kütleyle bitişik olarak bulunur. Merdivenlere ibâdet mekânının kuzeybatı köşesinden geçilir. 66 basamaklı merdivenin her on basamağında güneye açılan bir mazgal deliği vardır. 3.25 x 4.50 m. ebatlı kürsü ve üst pencere hizasında yer alan pabuç, düzgün kesme taş malzemelidir. Tamamen tuğla ile örülüş gövdenin pabuç ve şerefeye bağlandığı kademelerde hafif dışarı taşkın taş bilezik bulunur. Üst bilezikten hemen sonra beş sıra kirpi saçakla şerefeye ulaşılır. Petekteki tuğla örgünün ve derzlerin farklılığı şerefeden üst kısmının onarım gördüğünü ortaya koyuyor. Peteğin üzerinde kurşun kaplı külah ve alem yer alır. Minarenin yol seviyesinden şerefeye kadar yüksekliği 20.00 m., aleme kadar 29.00 m.dir.

L. Avlu ve Şadırvan

Camiin kuzey ve doğu duvarlarını asimetric bir hatla kuşatan moloz taş örgülü duvar, avlu kapısı girişinde yer alan şadırvan ve kuzey avlu duvarlarına sırtını veren helâlar 1985 tarihlidir. Bugünkü helâların eskileri yerine yapıldığı atık su ayağından belli oluyor. Avluda birkaç çam ve meyve ağacı bulunmaktadır.

M. Sıbyan Mektebi

Avlunun kuzeydoğusundaki mektep de Merzifonlu Kara Mustafa Paşa tarafından yaptırılmıştır⁸. 5.00 x 7.30 m. ebatlarındaki mektep, kuzey duvarı boyunca uzanan düzgün dikdörtgen planlıdır. Düzgün kesme taş duvarlı ve bugün imam hatip lojmanı olarak kullanılan binanın, her yönde duvar kalınlığı 1.00 m.dir. Zemin tuğla döşelidir. Örtü sistemi tamamen değişmiş olup, basık kemerli bir kapısı ve düz atkılı iki penceresi mevcuttur.

N. Malzeme ve Teknik Özellikler

Cami beden duvarlarında üç sıra tuğla bir sıra düzgün kesme taş almaşık duvar örgüsü kullanılmıştır. Alt sıra pencerelerin sivri destek kemerleri, üst sıra pencerelerin alınlık panoları, minarenin gövde, şerife ve Peteği ile cephe duvarlarının çatıya birleştiği yerdeki

⁷ *Türkiye’de Vakıf Âbideler ve Eski Eserler*, Ankara 1983, c. I, s. 322

⁸ Hüseyin Hüsâmeddin, a.g.e., c. I, s. 327

kirpi saçaklarda tuğla kullanılmıştır. Beden duvarlarının köşelerinde, pencere ve kapı sögelerinde, cümle kapısı ve avlu giriş kapısında, minare kürsü ve pabucunda düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır. İstinat duvarları ile avluyu çevreleyen dış duvarlarda moloz taş malzeme kullanılmıştır. Ahşap işçiliklerde orijinal olanlar çam, sonrakiler çam ve gürgendir.

III. Süslemeler

Camiin ağırlıklı süsleme unsuru, esas ibâdet mekânını örten ahşap tavan ile sahnın kuzeyindeki kadınlar mahfili ahşap malzemeleri üzerindeki kalem işi süslemelerdir. Bu süslemelerdeki motif ve renkler üç ayrı dönem özelliği göstermektedir. Ana sahnin üzerinde uzanan kirişlerin güney ve kuzeyde bindiği konsollar, kadınlar mahfilinin ağırlığını ahşap direklere veren aktarma kirişi, müezzin mahfilinin döşemeleri ile bunlar üzerindeki motifler orijinaldir. Kırmızı, yeşil, beyaz ve mavi renklerin kullanıldığı bu desenlerde rûmî ve hatâyî motifler baskındır (Resim: 5). Kirişlerin üç yüzünde ve bütün mekânı dolduracak biçimde işlenen bu motifler birbirinin devamı mahiyetinde bezenmiştir.

İkinci olarak stilizasyonun azaldığı ve çiçeklerin tabiattaki şekillerine daha çok yaklaştığı motifler gelir⁹ (Resim: 6). Kadınlar mahfili saçak altı ile bütün örtü sisteminin bindirmelik ara kaplamaları bu motiflerle doludur. Beyaz zemin üzerine turuncuya yakın kırmızı, pastel sarı ve yeşil renklerin hakim olduğu desenlerde natüralist çiçek kompozisyonları tekrar edilmiştir. Bu desenlerde lâle, karanfil ve gelincik çiçekleri ortadaki papatyada birleşirler. Ara boşluklar dağınık yaprak motifleri ile doldurulmuştur. Yine bu döneme ait olarak motifler yeşil – beyaz zincirlerle kuşatılmıştır.

Üçüncü sırada yer alan motifler en yakın döneme ait olup, ikinci tür motiflerin taklidinden ibarettir. Burada turuncu zemin üzerine sarı, kırmızı, mavi ve beyaz renklerle bir önceki döneme ait motifler acemice kopya edilmişlerdir (Resim: 6). Bunlar dışında bazı yerlerde rasgele lâle, zambak, gül ve yaprak motifleri de uygulanmıştır. Bu motifler ise tavanı çevreleyen kuşak görünümlü lambrinin batı ve güneybatı kenarı hariç her tarafında yer alır. Boş kalan bu kısımlar 1943 depremi sonrası onarımlara ait olsa gerektir. Kalem işlerinde bir isim veya imza mevcut değildir.

Camiin ikinci önemli süslemeleri cümle kapısının ahşap kanatlarıdır. Eğri kesim oyma ve kakma tekniğinin bir arada örneğini verir. Orta panolar ve pano çevreleri geometrik ve bitkisel motiflerle

⁹ Yıldız Demiriz, Osmanlı Kitap Sanatında Naturalist Üslûpta Çiçekler, İstanbul 1986, s. 390; Yasemin Eroğul, “Ankara Camilerinde Ahşap Malzeme Üzerine Yapılmış Kalem İş Beze Sanatı”, İlgi, sy. 60, İstanbul 1990, s. 7-9

tezyin edilmiştir. Buradaki onikigenlerin devamından oluşan geometrik motifler kakma tekniğinde, bu motiflerin araları ve çevreleri ise eğri kesim oyma tekniğinde çalışılmıştır. Ahşap kapı binisinde de rozetler yer alır.

Mihraptaki alçı işçiliği bir diğer süsleme unsurudur. Mihrap nişini üç yönde çevreleyen yarı geometrik zincir kuşağı, mihrabı da en dışta kuşatmaktadır. Bu iki kuşak arasında ise sekizgenlerin devamından oluşan geometrik yıldız motifleri ile bunların arasında yarı stilize yaprak motifleri bulunur. Dikkatli bakıldığında alçı tabakaların isabetli yerleştirilemeyişinden kaynaklanan motifler arası asimetri belli oluyor.

Kadınlar mahfiline açılan kapı üzerindeki basit taş işçiliği yine Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın Merzifon'da kendi adıyla bilinen hamamının kapı süslemeleriyle benzerlik arz eder.

IV. Onarımlar ve Bugünkü Durum

Nârince Âbide Hâtun Câmii'nde, inşâ kitabesi dışında onarım ve süslemelere ait ne bir yazı ne de bir tarih mevcuttur. Vakıflar Genel Müdürlüğüne 21. 05. 1994 tarihinde mazbataya alınan cami hakkında emlak kayıt dosyasında da muhtevalı bir bilgi mevcut değil.

Merzifon ve civarı Türkiye'nin önemli bir kırığı ve aktif fay hattı üzerinde bulunmaktadır. 20 yy. içinde 1916, 1923, 1939, 1943 ve 1944 tarihlerinde hasar tespiti yapılmış olan önemli depremler geçirmiştir¹⁰. Köy halkı ve cami cemaatinin verdiği bilgilere göre, 1943 depreminde caminin tavan kirişleri, çatı saçağı, son cemaat yeri ile minarenin şerefe ve üstü hasar görmüştür. Bu hasar 1949-50 yılları arasında köylünün yardımlarıyla onarılmıştır¹¹. Anlaşıldığı kadarıyla bu son büyük tamirde tavanın kirişleri tekrar yerlerine konulmuş, son cemaat yeri kenar duvarları örülmüş ve minare petek kısmı aynı malzeme ile tekrar onarılmıştır. İbâdet mekânı zeminindeki tuğla döşemeler yerine beton ve ahşap kaplama yapılmış ancak bahsi geçen tarihlerde ve daha sonra süslemelerde bir değişiklik yapılmamıştır.

Yakın tarih itibarıyla 1974 tarihinde elektrik tesisatı döşenmiş; 1985 tarihinde şadırvan, helâlar ve avlu duvarları imar edilmiş; 1990 tarihinde bugünkü minber yenilenmiş ve nihayet 1994 senesinde üst sıra pencerelerin deforme olan alçı revzenleri yerine bugünkü dökme beton şebekeler yerleştirilmiştir.

¹⁰ E. Ayhan, *Türkiye ve Dolaylarında Deprem Kataloğu (1881-1980)*, İstanbul 1980, s. 123

¹¹ Taşan, a.g.e., s. 107

